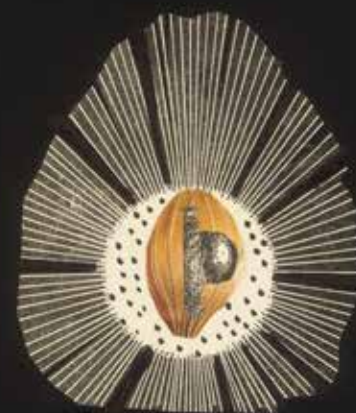
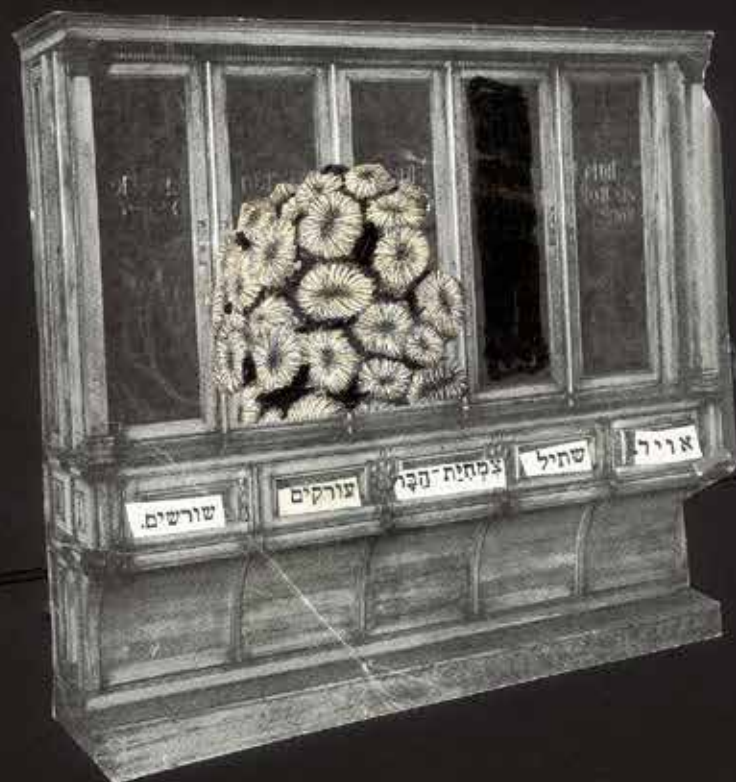

ספר עֲשָׂבִים

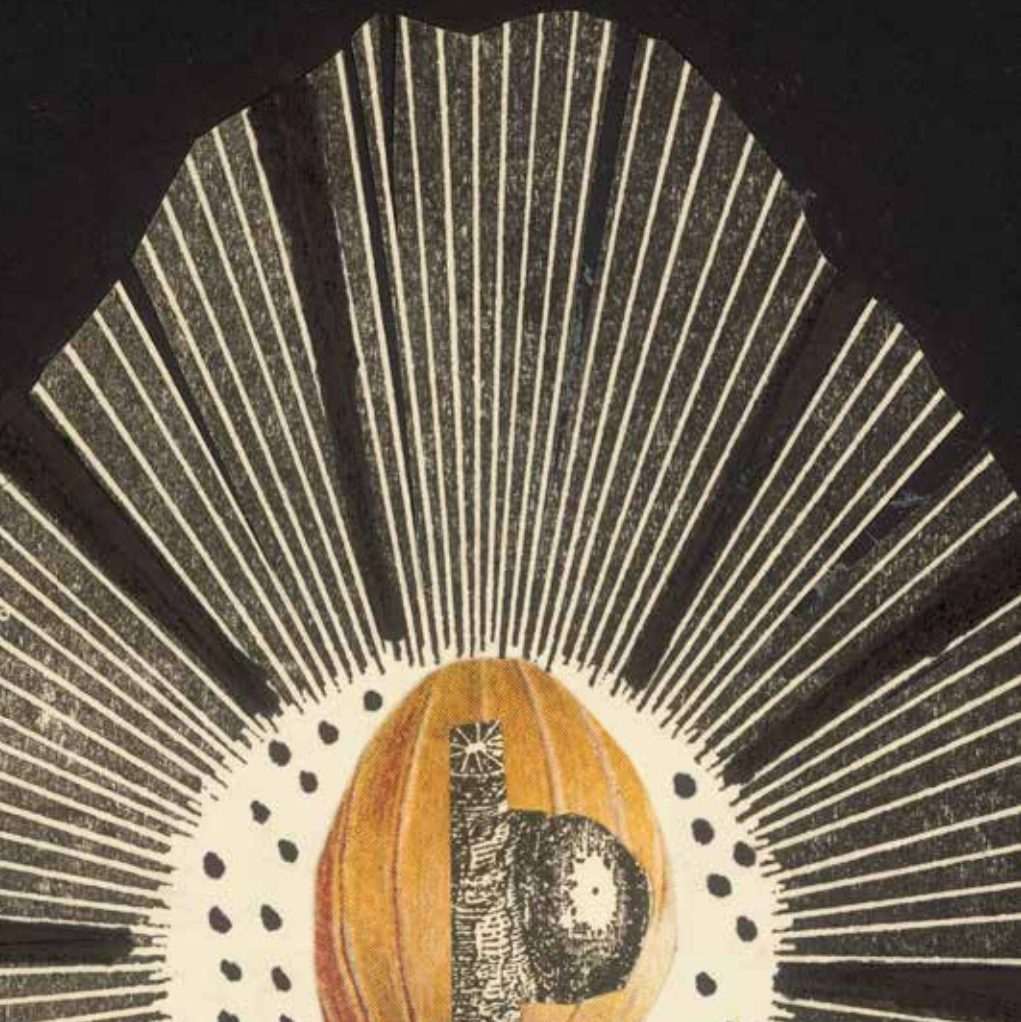
* ספר עשבים : מונח היסטורי המתייחס לאוסף של צמחים הכולל שמות, תיאורים,

סגולות רפואיות ואגדות הנקשרות בהם.

ספרי עשבים היו נפוצים מן המאה ה-15 ועד המאה ה-17

סֵפֶר עֲשׂוּבִים

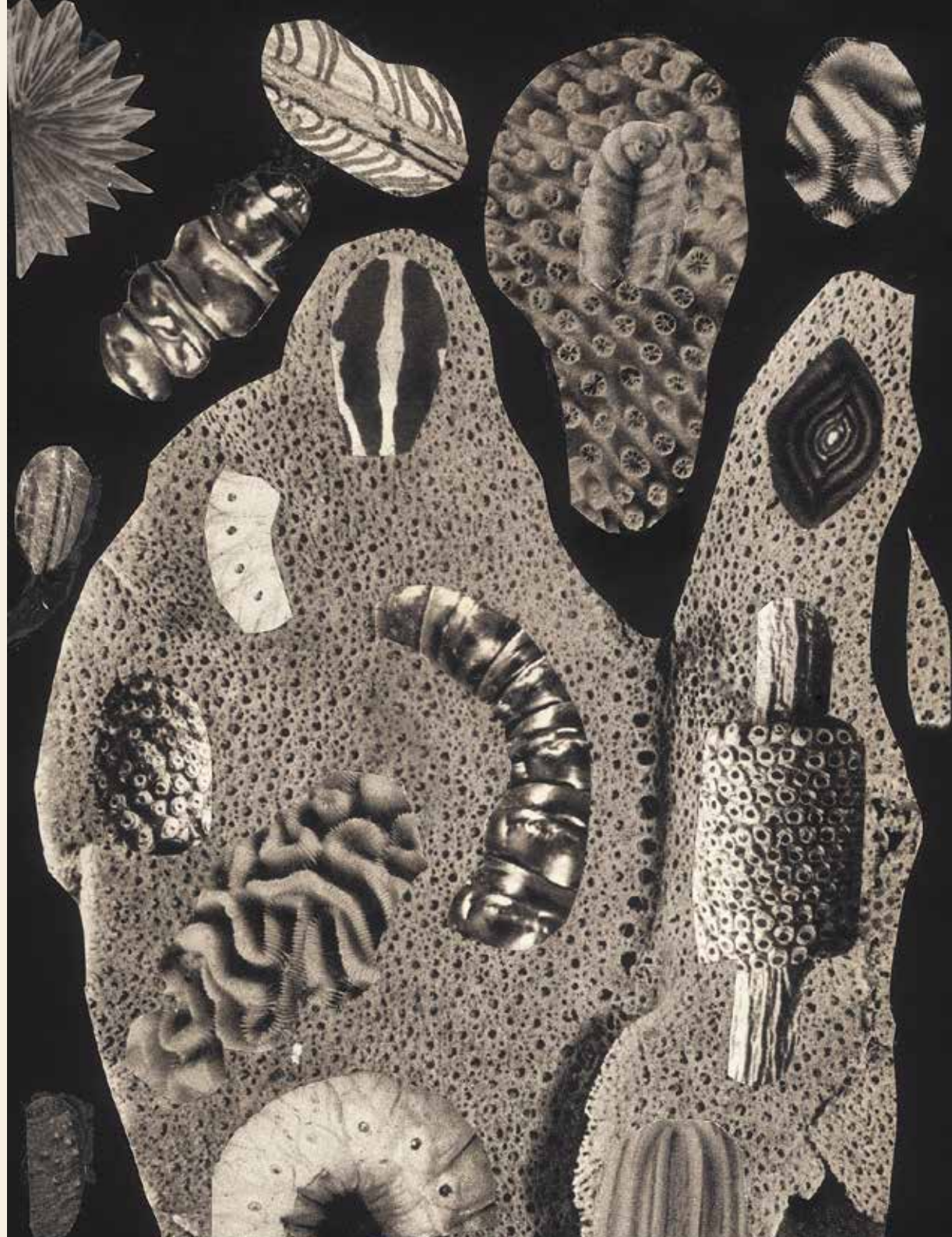
איילת השחר כהן

1.

1. זרעים אלה חברו להם יחדיו והיו ליחידה אחת. תכונותיהם שולשו.
 כעת אינם בודדים מתחת לאדמה ואינם יראים את החושך.
 הם נחבאים מתחת לסלע.
 כשמייבשים וקוצצים אותם ומוסיפים למיץ לימון,
 יש בכוחם להפיג בדידות.

כאוס וחושך קדמו לכול,
אחר כך התגלתה אדמה.
כשהיא בריאה היא נהיית עשירה
בשל הדברים שחיים ומתים בה.
אל עובי האדמה יורדים דרך שורשי העץ.

אדץ

אדמה

נשיה

ציה

גיא

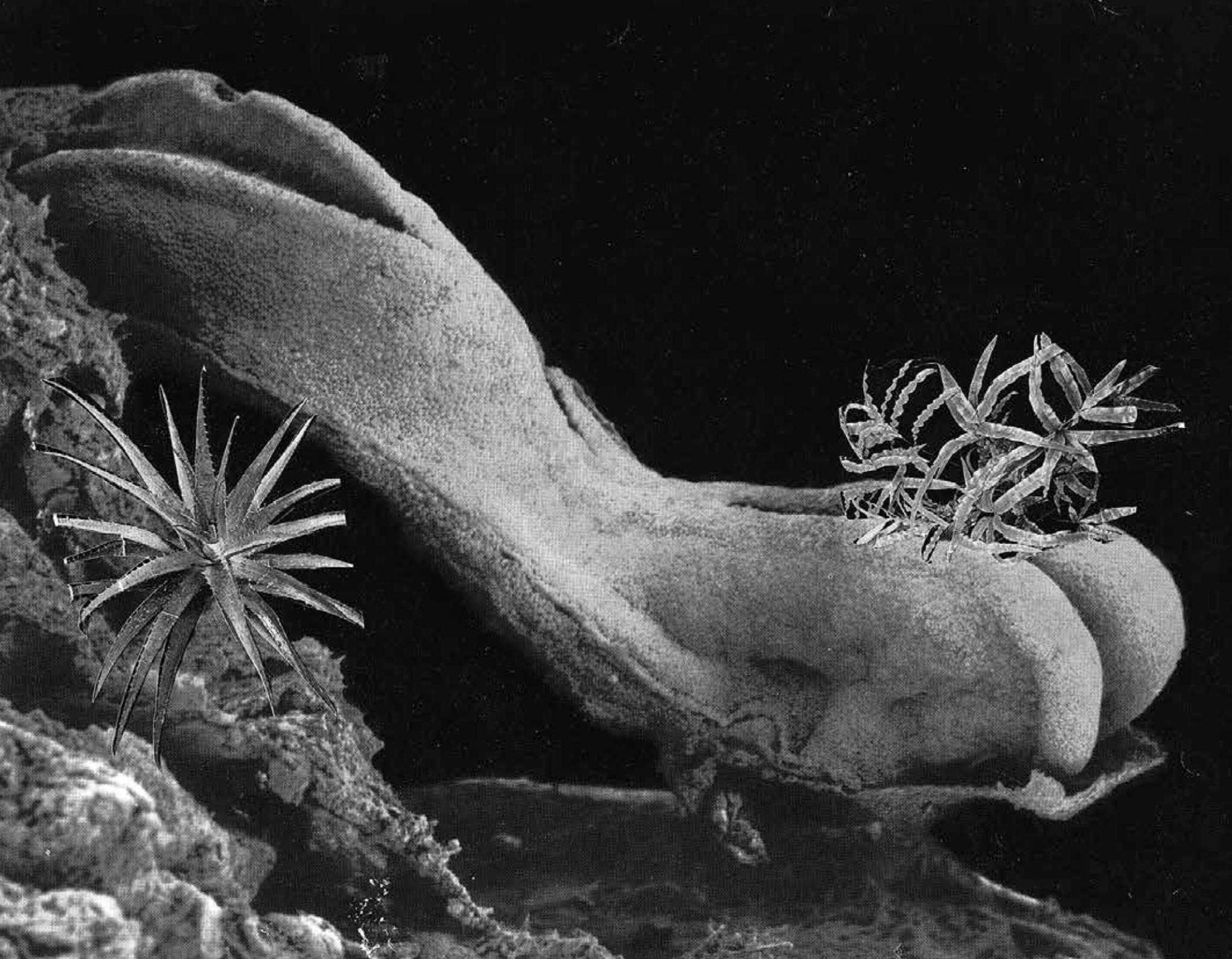
אדקע

אבב

זהו שיר קצר
על נערוֹת רדיוֹם
שהונחו ללקק
שערוֹת מכחולים
כשצבעו את מחוגי השעונים
כדי שיזהרו בחושך.
כשהאפיל המפעל
זהרו פיותיהן בירוק
וגם התחתוניות
ולבסוף חזרו גם הן אל האדמה.

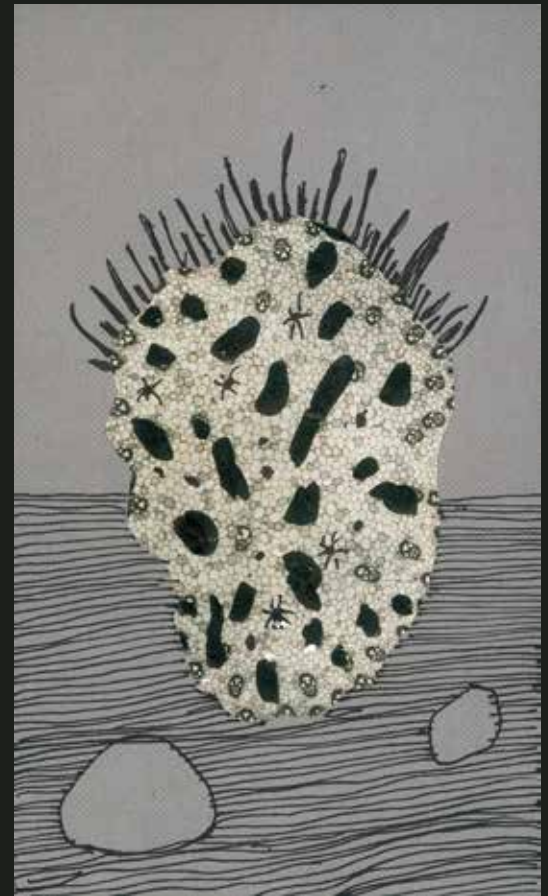
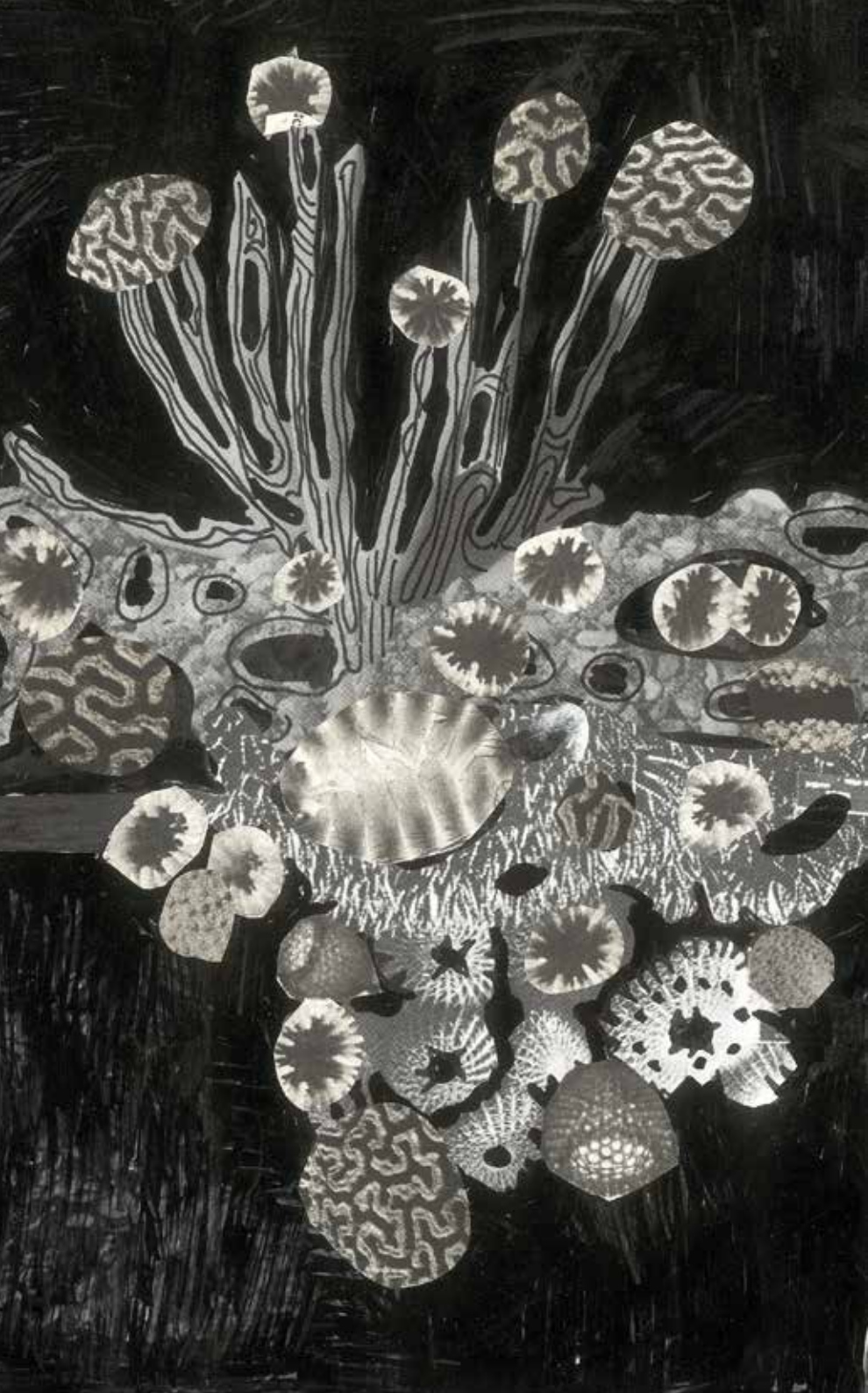
בתוך מחילות
ומתחת להן
בצינורות מוליכי נוזלי חיים
בין שורשי עצים עתיקים
לצד נימפות וגילי חיות חסרות עיניים
המכות בראשן על פתחי מערות בחיפוש אחר קשר
מקופלים אנשים.

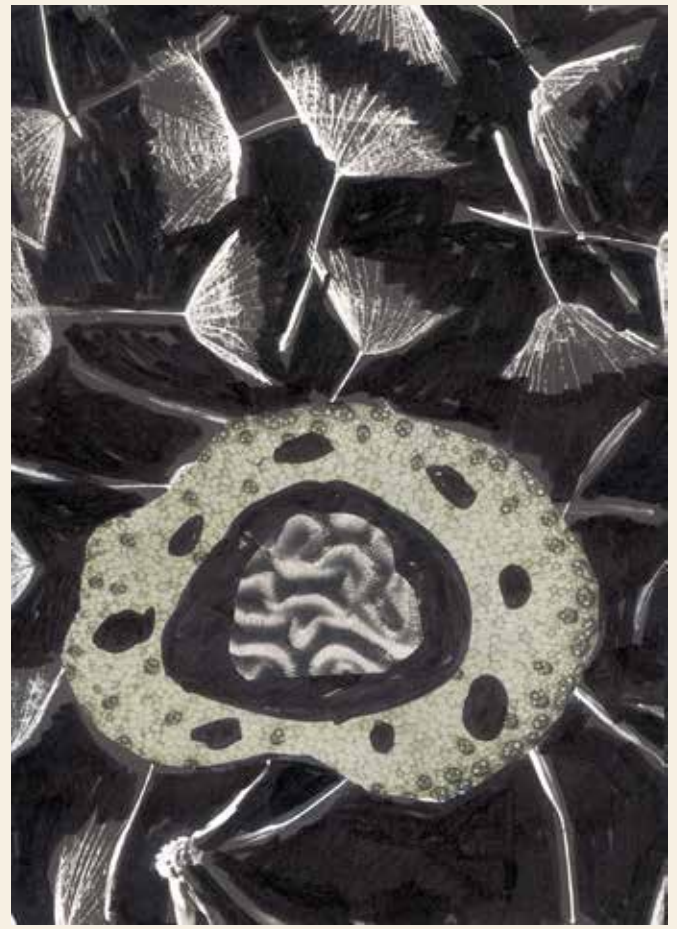
ומתחת להם
מתמוססים גופים
של מי שהיו פעם חיים
(למשל אמא ואבא, ז'ול ורן ומארי קירי)
נספגים ומאחים זה בזה טחול, כבד, לב וציפורניים.

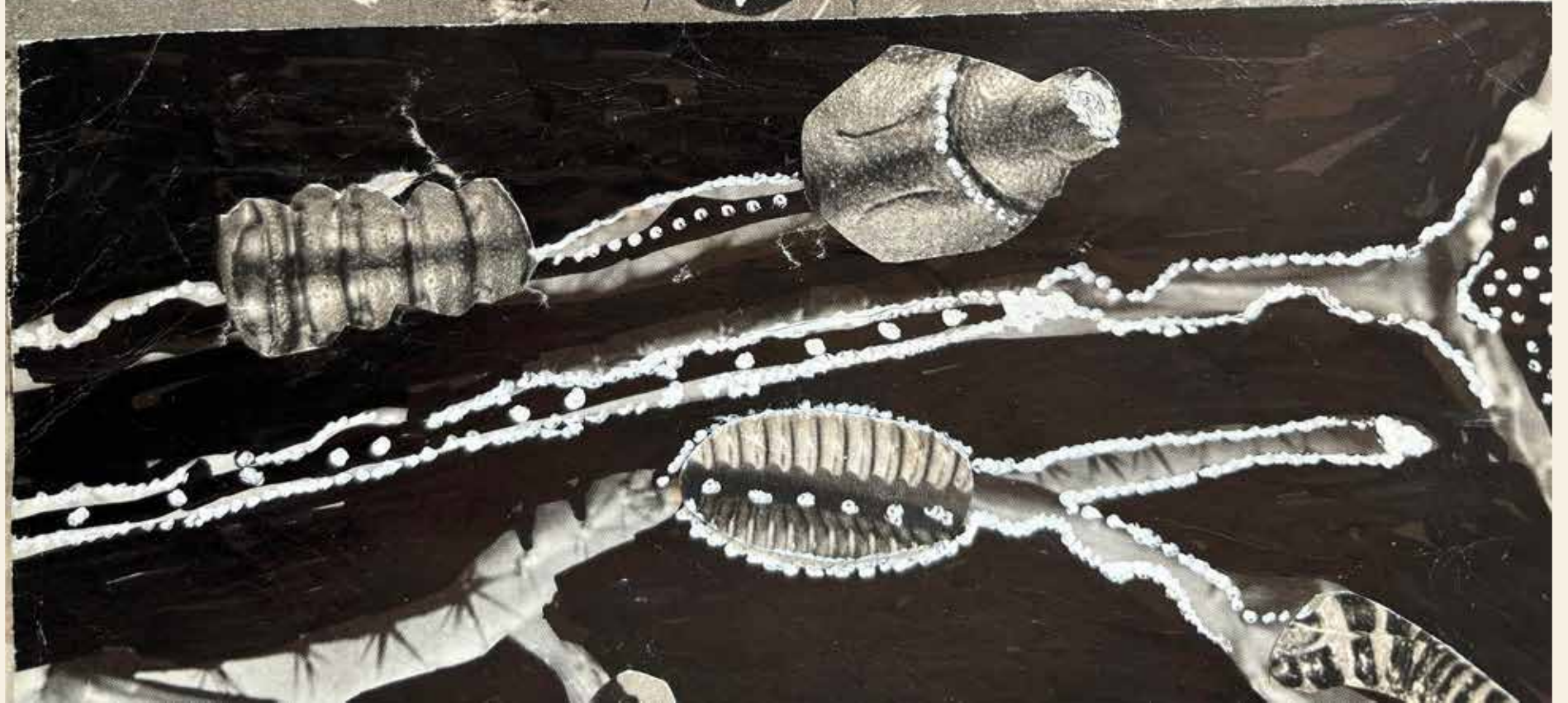
ומתחת לאלו
בתוך החושך השחור
טמונים תולעים, חרסים
עוקרי צמחים רדומים.

ומתחת להם
עצמות דינוזאור ומרבצי גופרית וזהב
מערות נטיפים
תבל ועוד שש ארצות
והשמש
שאינה שוקעת לעולם.

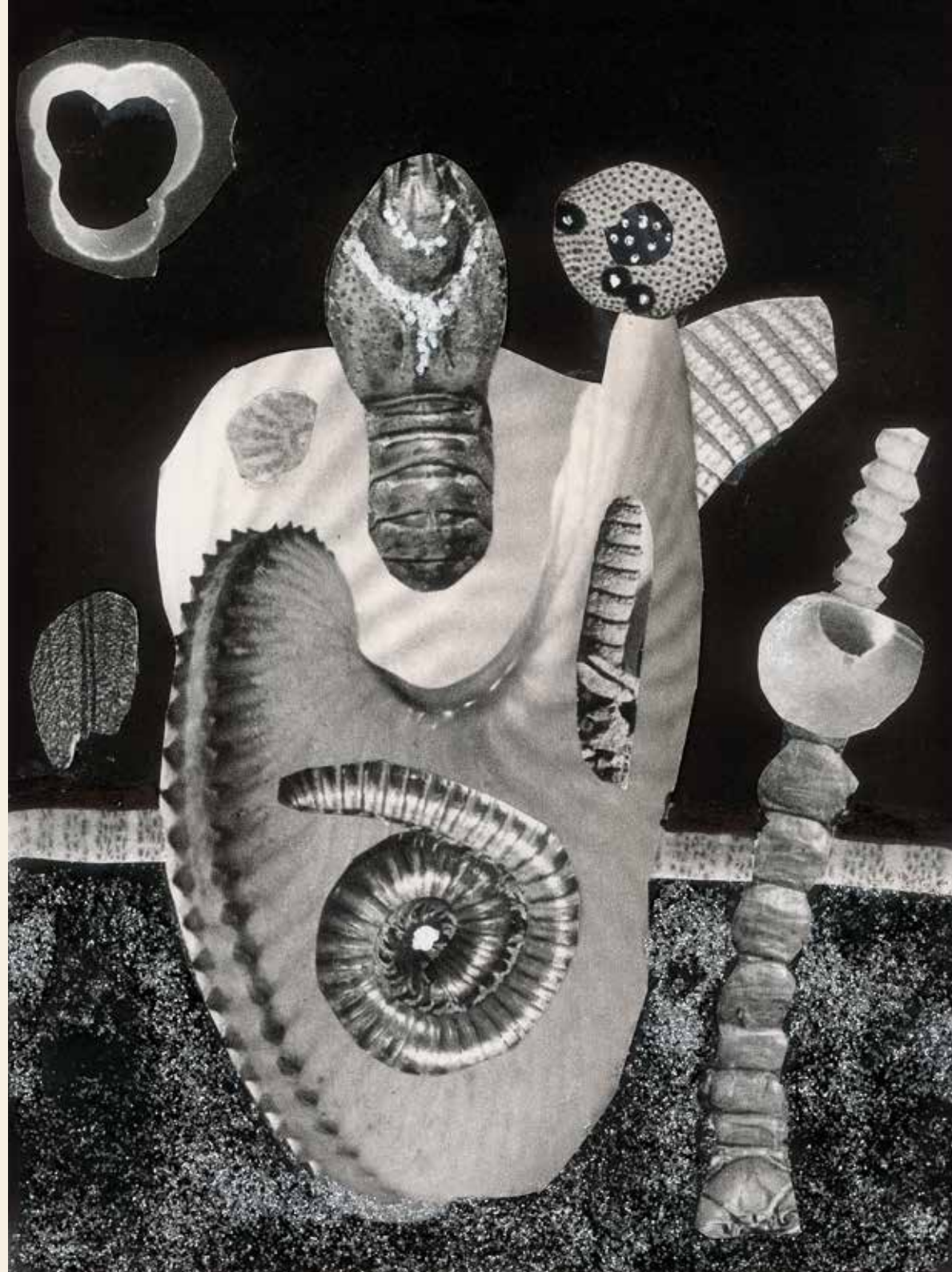

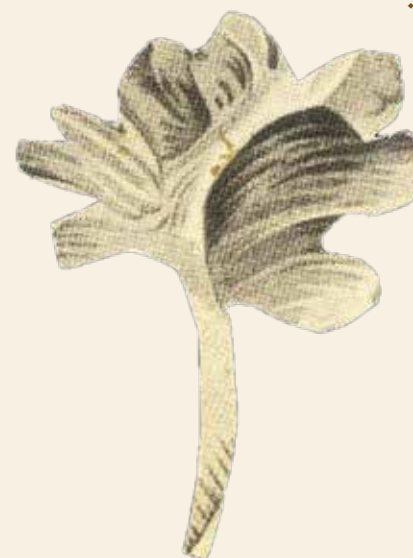

איש גבה-קומה כרה לו בור באדמות הנגב ונטע עצמו בעמידה.
 לאחר שהסדיר את איבריו והתמקם
 הצמיחו רגליו שורשים דקים שבדקים.
 ידיו החווירו ונרדמו,
 ראשו ביצבץ מעל פני הקרקע ועיניו נתלו במבנים המכורסמים.
 מאוס לא דיגדג לו,
 מאוס לא כאב לו,
 האדמה חיממה וקיררה אותו,
 הוא הזין אותה,
 הוא שכח הכול.
 מקץ זמן לא ידוע
 עקר עצמו והלך לדרכו.

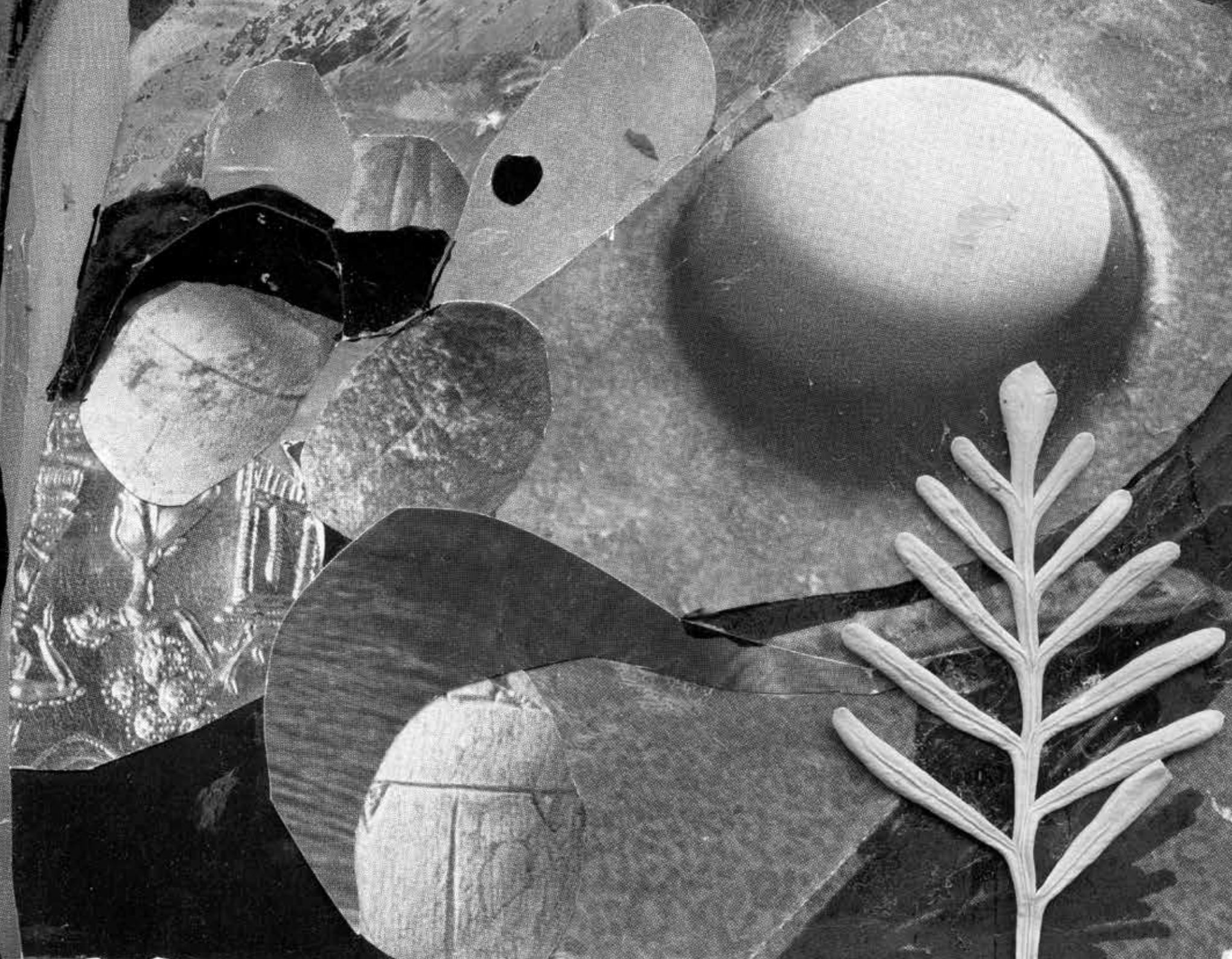

2.

2. בתוך זרע זה טמונה תעלומה שלא ניתן לפתור.
תוכו יפהפה ומדמה מוח אנושי שבמרכזו דרה דריה ובתוכה שוכנת פנינה זעירה.
הוא גדל מתוכו בלבד ובחושך מלא. כל תכלית קיומו למען האחר.
הוא מזמין להתבונן בו ולדמיין את צמיחתו הפנימית.

חלקי הצמחים שמתחת לאדמה נאנחים
מרשרשים,
מאנפפים.
אלה קולות צמיחתם התחתית
כשהם חודרים את האדמה
להיאחז בה.

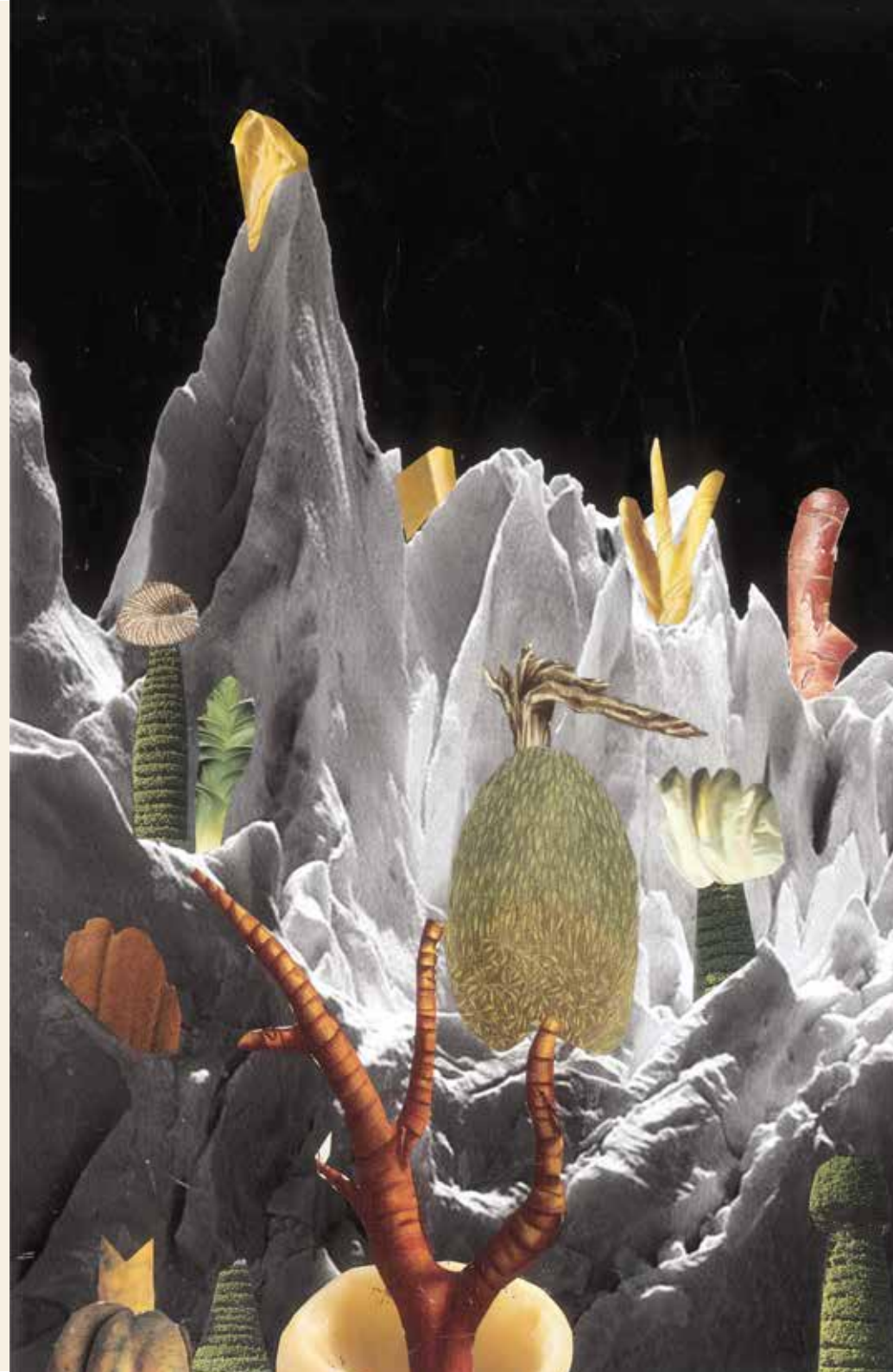

זעיר

אישה אחת המציאה לעצמה
זוג עיניים שחודרות את שכבות הקרקע
ורואות לעומק.
והפלאות שראתה שם העבירו צמרמורת
בגופה העדין ובנפשה השברירית.
היא התמכרה לזוג עיניה החדשות.
היא הביטה בחושך אפופת ריחות גופרית.
לעתים האירו את פניה זרזיפי זוהר
שדלף מתוך פקע בצפוננו של כדור הארץ.

3. זרע זה מצביע על סוד.
הצמח הבוקע ממנו יבשושי, קצר, מחוספס ונטול עלים.
ניתן לחלוט אותו במים חמים ולשתות את המשקה לאור הלבנה.
הוא מיטיב עם שתקנים.

4. זרע זה נפתח לאיטו ומתוכו בוקע גבעול תכלכל שמניץ פרח זעיר, לילכי וחיוור, המתפוגג כהרף עין, כבועת אוויר.

5. זרע זה נחשף פעם במאה שנה, כך סופר לי. ועוד סופר לי שהוא טוב לראייה למרחוק, לראייה מקרוב ולראייה מטאפיזית ורצוי להניחו בעודו סגור מתחת לכרית כותנה.

6. זרע זה מעיד על סגולותיו באמצעות ריחו העז השולח את המריח בו אל אדמות גופרית נידחות בסמוך למגדל שמירה מנוקב.

כשמארי קירי בחשה באדמה היא גילתה רדיום לבן כחלב שקרן באור כחלחל.
בלטינית שמו קרן אור ובעברית הוא קרוי אורית.
(אחר כך חלתה בסרטן ולפני כן זכתה פעמיים בפרס נובל).
כשחילצה רדיום מתוך עפרת אורניום שהגיעה מאוסטריה,
האיר את פניה חיוך.
ריח האדמה הזכיר לה את העת העתיקה ובו בזמן את סופה.
יומני המחקר שלה הוסיפו לזהור גם אחרי לכתה.

ובסופו של דבר כל אחד צריך לפעול בתודעת קרישנה. כל הקטגוריותא מכוונת לקראת מסקנה זו. כל מסקנה אחרת, הסותרת תודעה זו ואת הפעילות הנובעת ממנה, הינה ויקרמה, או פעילות אסורה. כדי להבין כל זאת על להתרועע עם אנשים מוסמכים בתודעת קרישנה וללמוד מהם סוד זה. למידה זו יש לזהר כלמידה מהירבון עצמו. כל דרך אחרת תכלול אפילו את ההרס והחורבן.

מס

॥१८॥ स बुद्धिमान्मुच्ये स युक्तिकर्मकम् ।
कर्मणि अक्षय्यं कर्मणि कर्मणि कर्मणि ।

קרמני אקרמה יח פשיית

אקרמני ציה קרמה

סה בודדהיקאן מינישיו

הקריה

קרמני — בפעולה; קרמה — אי-פעולה; פשיית — פשיית — רואה;
אקרמני — כאי-פעולה; ציה — נפש — עבודה נשואת פרי; יח — אדם אשר;
סה — הוא; בודדהיקאן — הוא חכם; מינישיו — בחברה האנושית; קה — דוא;
יקמה — נמצא בעמדה נשגבת; קריהיקאן — קריהיקאן — למרות מעשיו; כל
מיני פעולות.

ת

אדם הפועל בנשגב, באורח טבעי, חפשי מכבלי הקרמה. כל
מעשיו מוקדשים לקרישנה, אינו נהנה או סובל מכל תגובה למעשיו. לכן הינו
החכם מכול בחברה האנושית, אף על פי שפעילויות שונות למען קרישנה.
אקרמה פירושה ללא תגובה לפעולה. הדמיון נאלץ לסיים חוללים מתוך פחד
מפעולות נשואות פרי, כדי שהתגובות להן לא תהיינה מכשול בדרכם להגשמה
עצמית, אך הפרסונאליסט יודע את מעמד האמיתי במשרתו של אישיות אלוה
העילאי, לכן הוא מעסיק עצמו בפעילות בתודעת קרישנה. מאחר שהכול נעשה עבור
קרישנה, הוא חווה אך אושר טראנסצנדנטלי בעת מילוי שירותו. אלו שעוסקים
בתהליך זה ידועים כמשוללי חשוקה לעינוג חרשים אישי. תחושת היות משרת נצחי
של קרישנה מחסנת את האדם מפני כל גורמי התגובה שבפעולה.

התעמקות

אדם הפועל בנשגב, באורח טבעי, חפשי מכבלי הקרמה. כל
מעשיו מוקדשים לקרישנה, אינו נהנה או סובל מכל תגובה למעשיו. לכן הינו
החכם מכול בחברה האנושית, אף על פי שפעילויות שונות למען קרישנה.
אקרמה פירושה ללא תגובה לפעולה. הדמיון נאלץ לסיים חוללים מתוך פחד
מפעולות נשואות פרי, כדי שהתגובות להן לא תהיינה מכשול בדרכם להגשמה
עצמית, אך הפרסונאליסט יודע את מעמד האמיתי במשרתו של אישיות אלוה
העילאי, לכן הוא מעסיק עצמו בפעילות בתודעת קרישנה. מאחר שהכול נעשה עבור
קרישנה, הוא חווה אך אושר טראנסצנדנטלי בעת מילוי שירותו. אלו שעוסקים
בתהליך זה ידועים כמשוללי חשוקה לעינוג חרשים אישי. תחושת היות משרת נצחי
של קרישנה מחסנת את האדם מפני כל גורמי התגובה שבפעולה.

ידע נשגב

אחרית דבר

הספר נוצר כחלק מתהליך העבודה על התערוכה "מאדמות הגופרית אל קרחוני סְּבָאֶלְכָּרְד", שהיא בבחינת מסע אל לב המאפליה שמעל האדמה ומתחתיה. מוצגים בו טקסטים ודימויים מומצאים של צורות חיים ושל זרעים, המתקיימים מתחת לפני הקרקע באזורים גיאוגרפיים מדומיינים שונים בין אדמות הגופרית של קיבוץ בארי לבין כספת יום הדין בארכיפלג סְּבָאֶלְכָּרְד שבנורבגיה.

הדימויים נוצרו, בין השאר, בהשראת תיאוריית כדור הארץ החלול, שהגה בשנת 1621 האסטרונום, אדמונד האלי, ובעקבות סיפורי השאול ושבע הארצות בספרות הסוד היהודית, בתרבויות עתיקות ובמיתולוגיות שונות. מקורות השראה נוספים לספרון נבעו מתיאורי הטבע בספרו של ז'ול ורן, "מסע אל בטן האדמה" (1864), מסיפוריהן הביוגרפיים של הלן קלר, שכל חייה עברו באפלת העיוורון, ושל מארי קירי, שבחשה באדמה ומצאה בה רדיום, וכן מעיון בספרי שורשים ובוטניקה עתיקים ומהתבוננות בפקעות ובזרעים רדומים, המתעוררים לחיים מדי שנה בגינתי.

איילת השחר כהן

מאדמות הגפרית אל קרחוני סבאלפֶרד

מסע בין שתי נקודות זמן | סופי ברוזן מקאי

האדמה צהובה.

לפני שרואות אותה, בנסיעה על כביש הבטון המתפורר, האוויר מתמלא בעננה עדינה של גופרית, החריפות הקלה שלה מעקצצת באף. אתרי הכרייה נטושים, נראים כמו אדמת ירח, כאן בקצה העולם (ואולי בטבורו). אדמת הכורכר ספוגה בגופרית, רכה בצורתה. סימני החציבה התכהו והתרככו בחלוף השנים.

מפעל הכרייה עומד כשלד. נותרו ממנו רק יסודות ועמודים מוחזקים בתקרת בטון גבוהה, ביניהם חורים פעורים שקרסו. הבניין עומד כמו אי־דָּךְ עצומה של דג פרהיסטורי, נח על פני הקרקע, בלי הים שאליו היה שייך פעם. הזמן חושף או מחזיר את הכול ליסודות שלו. צמחים מקומיים צומחים פרא, בין האבנים הנפולות והחורים הפעורים בקירות החיצוניים, ירוק רך תחת הרגליים, פריחה עדינה מנקדת את הסלעים. באחד מצידי המפעל הנטוש ישנה באר עמוקה מדופנת, הסגורה עכשיו בגדר. כשהיינו ילדים היינו שוכבים עם הראש מעבר לקצה, מטילים פנימה אבנים קטנות ומנסים לחשב עד כמה היא עמוקה. הרבה סיפורים נקשרו לבאר הזאת, והגדר שנבנתה כדי להרחיק אנשים נעקרת תדיר. קשה להרחיק אנשים ממשירתו של עומק האדמה, החללים החשוכים והתת קרקעיים. מיני צמחים קטנים צומחים מדפנות הבאר הזו, והתחתית חשוכה מאוד.

אם קל יום נופל

אֶל תוֹךְ קֵל לַיְלָה,

יִשְׁנָה בָּאֵר

בְּהַקְהִירוֹת כְּלוֹאָה.

יֵשׁ לְהִתְיָשֵׁב עַל שְׂפַת

בָּאֵר - הָאֶפְלָה

וְלִדּוֹג אֶת הָאוֹר הַנוֹפֵל

בְּסִבְלָנוֹת .

פבלו נרודה, מתוך 'הים והפעמונים', תרגום: ערן צלגוב

**

גרפיטי בערבית מעטר את הקירות השבורים, ובערב המאוחר כשהרוח מערבית והצללים ארוכים, המואזין נשמע צלול מאוד מעזה. המחצבות ומפעל הגופרית פעלו מראשית שנות ה-30 של המאה ה-20 ועד לאמצע מלחמת העולם השנייה, תחת חברה אנגלית-ערבית. לאחר נטישתו, המפעל עבר הסבה לבסיס לקליטת תחמושת מטוסים. הוא רושט כבישי בטון, שחיברו אותו גם לעזה. המפעל הזה, יצר צומת דרכים. אדמותיו שנקנו ב-1944 הן האדמות שעליהן הוקם שנתיים מאוחר יותר קיבוץ בארי. ההיסטוריה הבריטית-ערבית-חלוצית, העמידה אותו כמרכז של תנועה אנרגטית, המחברת אדם למעבה האדמה ולמה שמעליה.

**

מה עושה גופרית מסתורית באדמות הכורכר של הנגב המערבי? ההשערה קשורה בפעילות טקטונית של האדמה, ובהתרכבות חומרים מבטן האדמה, עם אלו שמעליה. יצירתה של הגופרית באופן הזה היא חיבור עולמות תחתונים היוליים, עם הארציות הבהירה. הגופרית היא חומר אלגורי קדום, מינרל חיוני לכל היצורים החיים, נשלית מהאדמה על ידי צמחים. חומר עתיק הידוע מימי קדם, והאלכימיה על כתיבתה המיסטית, תיארה אותה כאחד מיסודות אבן החכמים, זו המניעה לתיקון, המרפאה את החולי וחוסר השלמות של כל החומרים, הריפוי האוניברסלי של הטבע והאדם. הגופרית היא פוטנציאל. כפי שהיא נוצרת על ידי הצל העמוק והאווריר, כך היא יכולה לרפא וגם להחריב.

**

נסענו שם איילת השחר ואני בעידן הקודם. עכשיו האזור מערבית לבארי הוא שטח צבאי סגור. אבל המפעל הנטוש והמכרות, גם כשיכולנו ללכת בהם ולא בדמיון, היה תמיד מיתי. הסלעים הנופלים, המסועים הקורסים, שלדי המבנים המטויחים מכורכר, האדמה הפעילה. דברים נטושים נוטים להתמלא ביצורים בלתי נראים, כאילו סיפורם המשיך בקו זמן אחר, וחיץ דקיק מפריד בין מה שהיה יכול לקרות, לבין מה שקרה. חלומות רפאים של אזורי ספר פרועים.

**

בגלריה, שרידי מבנים נגוסים ואכולים, ארכיאולוגיה קדומה. אבל 'קדום' הוא לא רק סוגיה של זמן כמו סוגיה של מעבר עידן, ואנחנו כבר גילינו שלהבדיל מפרקי הזמן הגיאולוגיים, עידן שלם יכול לחלוף בהרף עין. הגדלת הבניינים האכולים מאפשרת לזהות את רוזטות הדפוס, כי הבניינים המטופלים האלו מבוססים על מגוינים של ארכיטקטורה מברלין שהודפסו בשנות ה-50, ומדגימים את שיקום העיר לאחר מלחמת העולם השנייה.

**

רחוק מאוד מכאן, בקצה הצפוני של כדור הארץ, באחד מאיי ארכיפלג סְבָאֶלְפֶּרד באוקיינוס הארקטי, נמצאת כספת זרעים תת-קרקעית, טמונה עמוק בצלע הר, במכרה פחם נטוש. מה לנו בני האדם בחיפוש המתמיד אחר סודות האדמה, כאילו סודותינו שלנו טמונים גם הם בתוכה. ובכספת, מוטמנות לשמירה לאורך מילניום, מיליוני דגימות זרעים, מוקפאות מפני אירוע הכחדת מאגר הגנים של צמחי מזון. שבע שנים בלבד לאחר פתיחתו ב-2008, מאגר הזרעים הוציא את משלוח הזרעים הראשון שלו לסוריה, בעקבות מלחמת האזרחים. הכספת ממוקמת באדמה שלא נרשמת בה פעילות טקטונית, והקרקע יציבה במצב של קרח-עד. הכספת הזו היא בעצמה מיתוס, כך שקשה להאמין שיצרנו מקום כזה, המגייס את הכוחות התת-קרקעיים להבטחה של חיים.

הצפון הקר הובא לגלריה בצורת שברי נומייט (Nuummite), סלע מותמר שעבר מטאמורפוזה ונוצר בשינויים סביבתיים קיצוניים. הוא התגלה בגרינלנד וגילו המוערך 2800 מיליון שנה, אחד העתיקים שזוהו. סלע זה היה עד לרוב ההיסטוריה של הכוכב שלנו. צבעו שחור עמוק ואפל, מזכיר שמים סוערים ומים עמוקים, טמונים בו ניצוצות שבכוחם להאיר את האפלה.

**

המסע של איילת השחר כהן עובר דרך שני עידנים. היא מרכיבה תפסיר תת-קרקעי בין חבלי אדמה, בין שתי נשים, בין חלקת ארץ שהצלחנו לדרוך בה ואחרת שנוכל רק לדמיין. היסטוריה של מלחמות וחיים אחריהן, ממכרה גופרית בצד אחד של העולם למכרה פחם בחלק אחר, דרך צינורות בטון מעשה ידי-אדם, תחת אדמה חשוכה וצמחייה תת-קרקעית זורם בעורקי הבטון רצון עז להביא בהירות וצלילות אל תוך החשכה. בכל מקום הבטון הזה, גסותו הזרה יכולה רק להתאים לזמן שבו רכות אורגנית פגיעה מדי, אל מול התממשות הפוטנציאל ההרסני של הכוחות העומדים לרשותנו. בטון קובר נשורת גרעינית, ככה אני חושבת על היכולת שלו להגן גם מפני הדברים המתפרצים מהטבע ומאיימים בכליון.

ובכל זאת האמנית אוספת זרעים, בתוך הכספת - זרעים, בתוך הספר - זרעים, זרעים עם הוראות הפעלה, ששעתם תגיע, גם אם קשה להרגיש מתי בדיוק תגיע שעה זו. מה מונח פה בידינו אם לא אמונה ביכולת ההתעוררות של זרע קפוא אחד מתוך שנתו העמוקה החשוכה, בכוח הגעשי, בכוח הזמן הארוך של הסלעים, בכוח הדמיון, בכוח משאלת הלב, בכוח המסע שנעשה קודם בעולם מעבר שאמאני ואחר כך עם הרגליים.

התערוכה כולה עוטפת את הספר הזה. לידתו באמונה עמוקה, קמאית, באדמה ובתנועתה, ביכולת שלה להוציא מתוכה חומרי חיים, גם אם אינם נראים כרגע בעזרת העיניים אלא רק באמצעות הלב, בגיוס הראייה בחושך התת-קרקעי-לאיתור מקורות של אור, מותכים לתוך סלעים עתיקים. הנחיות פעולה לחיים, ידע קדום מעולם קדום, לא מודע, מוגן תחת אדמה. ממתין ליום בו חיים יוכלו להתעורר שוב, והחום הפנימי של הגופרית, אש הטבע, תופעל. כשהטבע נמוג אל תוך קרות שקטה, קשה להיזכר האם אי פעם היה משהו אחר. בעולם מאובן ונטוש היא מבקשת לזרוע בתחתית הבאר העמוקה מאוד, את האפשרות לתיקון, לריפור, זכרון של עידנים שלמים מקופלים, לתוך זרע אחד קטן.

מטבעו, האושר הוא תופעה חולפת.

סֵפֶר עֶשְׂבִים איילת השחר כהן

ערכו וכתבו: איילת השחר כהן, סופי ברזון מקאי

עריכת טקסט: טל ניצן (שירים ומגדיר צמחים); עדי שורק (עמ' 18);

דריה קסובסקי (אחרית דבר)

עיצוב גרפי: נרקיס שחף קורין

צילום אבנים: אסף אלבוחר

סריקת קולאז'ים והכנה לדפוס: רע – בית מלאכה לצילום

הדפסה: ע.ר. הדפסות בע"מ, תל אביב

כל העבודות בספר:

טכניקה מעורבת – קולאז' צילומי אנלוגי ודיגיטלי, רישום וציור;

השירים נוצרו בעקבות העבודות

הספר רואה אור במסגרת התערוכה "מאדמות הגופרית אל קרחוני סְבֶאלֶכָד",

גלריה בארי, בית רומנו, תל אביב, דצמבר 2024, אוצרת: סופי ברזון מקאי

תודות רבות לסופי ולגלריה בארי, לנרקיס, לאודי, לדריה, לורד, לדניאל, לנגה וליוורם.

